

jából? Azt, hogy a felvilágosult gondolkodó nemcsak a közügyekben volt tisztább fejű, mint a középkori fanatikus, hanem a saját halálának kérdésében is. Azt, hogy az idő nem kegyetlen az emberrel: minden lépésével korrigálja régi gyermekkori fogalmait. S így az időt az győzi le igazán, aki követni tudja a fogalmak történelmi korrekcióját. Az már birtokolja a történelmi időt. És saját halálával szemben is inkább fölényben van, mint a középkori képzetek rabja. Mert az értelem nagyobb győzelme, ha tudja, hogy a testtel kialszik mint színes öncsalása örök életéről. Jóllehet így a lélek békére találhat, de a szellem dezertálásával. Ma már minden kétséget kizáróan. S mást is érlel az idő az ember számára, nemcsak az egyre tisztuló fogalmakat. Új érzelmi és erkölcsi tartalmakat. Ha ezzel telődik az ember, megtörtént a teljes metamorfózis. A halálon, az időn valójában kétféleképpen lehet győzni: csalással és megértéssel. Az egyik győzelem talmi, a másik igazi. S van a küzdés formája, amikor az értelem már jó nyomon jár, de a lélek még nem újult meg egészen. Azt hiszem, Illyés Gyula ezen az úton van. S hiszszük, hogy a teljes megértés előbb-utóbb a teljes ember megújulását eredményezi. Mert nála az értelem már megkezdte áthangolni a lélek és a szív húrjait is. Így jön létre az emberi összhang olyan nagy kérdéssel szemben is, mint a halál. A „Kat, kat...” c. verse a léleknek ezt az állapotát tükrözi. Az ész és a szív barátkozó küzdelmét. Rónay kifogásolja, hogy mindvégig nem „anyagszerű” és „képszerű”; én kitűnőnek érzem, mert lényegkifejező. A forma megbicsaklik? Okkal. Váratlan fordulattal a lélek is szokott egyet.

Illés Lajos lényegében helyesen vitatkozik Rónay Györggyel. Csak utóbb szűk téren. Az esztétizáló vívásra kihívó kesztyűt is felveszi. Másodszer a vitapartner által megvont esztétikai kordonon belül maradt. Ez kétségtelenül korlátozza fölényét. Jóllehet egyszer már kimondta, hogy többről van szó, mint amiről válaszában maga is beszél. De még így is igaza van.

Az „Új versek”-et olvasva, mindvégig éreztem, hogy Illyésnek sok köze van a hagyományokhoz. Az irodalmi múlthoz és a népi múlthoz is. S a „forradalmasító” külföldhöz és a mai magyar lírához? Azt hiszem, jól és hűségesen figyeli. A lépéstartásnak ez is egy módja. Nem is tehet mást az a költő, akinek a maga taposta csapást kell folytatnia. S ezt a messze megkezdett utat jól és modernül építi. De ez a modernség nem érthető a hagyományok és a nép életének eleven hatása nélkül. S nem érthető a saját hangjához való hűség nélkül sem. Építő modernségnek érzem, mert megtartja a valódi és jelentős költészet bázisát. S eredményes modernségnek, mert tud bánni eszközeivel: a formával és a nyelvvel. Ez pedig rendkívül nagy dolog. Állítólag a mi modernista és absztrakt költőink is jól kezelik a nyelvet: elemeit kazalba hordják. Illyés az egyes szavak lehetőségeit a „végtelenbe” tágítja. Eladdig, amíg az értelmes fantázia határai engedik. Éppen az „Új versek” győzött meg arról, hogy az *értelmes fantázia* határa messzebb esik, mint az értelem nélküli fantázia korlátai. Illyésnél gondolat, nyelv és forma együtt él. Törvényeiket tisztelti: ezzel művészként is hatványozza. Így képes mindig biztos hangot fogni. Látszólag nem nagy a tematikai átmenet pl. a „Vigasz”, a „Nyár-eleji éj”, a „Kat, kat...” és a „Kháron ladikja” c. versek között. De a formai és az érzésfinomság különbségei mindig szembetűnőek. Nehéz feladat ezt a jól kivethető színvariációt biztosítani. A költői vállalkozásnak le kell győznie a rutint. Az eleven belső életnek a kifejezés reflexét. Illyés ebben a kötetben ismét legyőzte.

KISS LAJOS

Egy vakvágányra jutott vita

Az imperializmus reakciós nemzet-ideológiájának, a faji gyűlöletet s gyanakvó elzárkózást szító nacionalizmus mellett, elidegeníthetetlen, szerves tartozéka, a más népek nemzeti sajátosságait elfojtani igyekvő kozmopolita szemlélet is. Egymástól elszakítani, avagy nivellálni a népeket — a burzsoázia napjainkban egyként él mindkét szabadalmazott módszerével, aszerint, hogy érdekei éppen mit kívánnak meg. A mai nyugati polgári kultúrában, a visszahúzó nacionalista

tendenciák jelenléte mellett, megfigyelhető a nemzeti talajtól való teljes elrugaszkodás, a dekadencia közös jegyeinek erősödése, a valóságtól való művészi távolodás egységes folyamata is. Az erők összegeződtek, hogy kifelé annál nagyobb hatást tudjanak kiváltani. A kozmopolita ideológia az egyik leghatásosabb fegyver ma a pusztuló polgárság kezében; nagy „kulturahadjárataiban”, amelyeket a világ népei ellen folytat, nem utolsósorban ennek segítségével igyekszik megerősíteni a maga mindenütt csökkenő erkölcsi-eszmei befolyását.

A kozmopolitizmus jelszavainak hatóerejét azonban minden áttetszően hazug voltuk ellenére sincs jogunk lebecsülni. Azok a viták, amelyek különböző sajtó-fórumaink mostanság a modern avagy hagyományos művészet problematikája körül folynak, meggondolkodtató erővel figyelmeztetnek rá, hogy a kozmopolitizmus az esztétikai gondolkodás síkján olykor még él és hat. Egész valójában persze ritkán jelenik meg, lényegét eltakarni igyekszik, többnyire helyes irányba tapogatózó szándékok mögött búvik meg, velük fonódik egybe. Cikkek, tanulmányok sora foglalkozik például az irodalom korszerűségének, a művészi modernségnek nagyon is aktuális s igen bonyolult kérdésével, de ezeknek a polémiáknak a során gyakran kísért az a történelmietlen látásmód, amely megkezdni igyekszik a világ mai társadalmi, politikai, ideológiai összetettségének a tényét s ennek evidens kihatásait a művészet fejlődésére. Divatossá vált nálunk egyfajta misztifikálása a nem létező egységes huszadik századi korszellemnek, s az ideológiai elvontság, akarva-akaratlanul, — a kozmopolitizmus malmára hajtja a vizet. Komoly veszélyt jelent az a tény is, hogy ezeknek a vitáknak a sodrából az egyedül helyes marxista álláspont, a műalkotás osztálytartalmának primátusát tekintő nézőpont gyakorta kiszorul, s az esztétikai kozmopolitizmus vitapartnerékek nem a szocialista gondolat, hanem a fel-felbukkanó népiesszocializmus szemlélete jelentkezik. A szocialista irodalom nemzeti sajátosságai ellen törő talajtalan kozmopolitizmus ilyenformán nem a proletár internacionalizmus elveivel, hanem a konzervatív „népi” ideológia továbbélő formáival találja magát szemben, — holott ellentétük csak viszonylagos és időleges, mert eszmei gyökérzetük közös; mindkettő a szociális elkötelezettség egyenes vállalására magát elszánni nem tudó kispolgári szorongást és bizonytalanságot tükrözi vissza.

Pontosan ezek miatt a fentebb vázolt problémák miatt jutott vakvágányra — csöbörből vederbe — az a vita is, amely a nemzeti jelleg kérdéseiről B. Nagy László és Klaniczay Tibor között a „Kortárs” hasábjain kialakult. (B. Nagy László: „A nemzeti jelleg és a film”, 1961. 10. szám., — Klaniczay Tibor: „A népies konzervativizmus nemzetfelfogásáról”, 1962. 2. szám.) B. Nagy László tanulmányának gondolati fősodrását — sok értékes részlet megfigyelés mellett — az a helytelen álláspont szabja meg, amely szerint a műalkotás tartalmának sine qua non-ja: a nemzeti jelleg. Nem kívánok most itt vitába szállni B. Nagy tanulmányával, hiszen ezt Klaniczay Tibor már megtette, csak annyit jegyeznek meg, hogy a marxizmus, amely hangsúlyozottan állást foglal minden nemzeti kultúrának az önálló fejlődésre való jogosultsága mellett, — a világnézet, az eszmeiség rovására, nem biztosíthat elsőbbséget a nemzeti jellegnek. A műalkotás sine qua non-ja nem nemzeti jellege, hanem osztálytartalma. „A szépirodalom (miként általában az egész művészet) az osztályöntudat megjelenési formája” — írja Lunacsarszkij.

A vitában tehát látszólag Klaniczay Tibor képviseli a helyesebb álláspontot. Gondos, színvonalas elemzéssel, meggyőző erővel fedi fel és leplezi le B. Nagy László tanulmányának okfejtéseiben a nacionalista előítéletek maradványait s pontos irodalomtörténeti tényanyaggal próbálja szétzúzni vitapartnerének azon helytelen nézetét, hogy „amíg művészet lesz, lesz nemzeti jellege is”. Klaniczay helyesen s a lényegét látva érvel, amikor azt állítja, hogy a nemzet történelmi kategória, — „mely a termelés és társadalom fejlődésének következményeként egy adott fokon létrejön, majd egy későbbi fejlettebb fázisban — hivatását és szerepét betöltve — elhal”. Ennek megfelelően tisztában van azzal is, hogy a jövő társadalmának kultúrája egyre inkább internacionális, egyetemes emberi sajátosságokat, jegyeket ölt majd fel s ilyenformán a nemzeti jelleg elsődlegesének követelése elavult, s a fejlődés irányának ellenében munkál. Klaniczay Tibor azon nézeteinek helyességét, amelyekkel a burzsoázia „örök nemzeti” elvét

kívánja támadni, vitatni nem is lehet. Ezen a ponton s ezeken a kereteken belül főlényesen megnyeri az első játszmát B. Nagy Lászlóval szemben.

A másodikat azonban elveszti. Az internacionalizmusról szólva eleve nem veszi figyelembe azt a tényt, hogy a proletariátus mint a nemzet vezető osztálya, a maga osztályharca során törvényszerűen jogos nemzeti törekvéseket is képvisel. A nemzetit szembeállítva a nemzetközivel — rosszul értelmezett következetes-ségből, amellyel egyszersmindenkorra leszámolni kíván mindenfajta nacionalista megnyilvánulással —, odáig jut el, hogy ab ovo elvitatja a nemzeti jelleg, az adott nemzeti kulturális alap, ha nem is elsődleges, de jelentős szerepét az új szocialista művészetben. Ez a felfogása aztán óhatatlanul magával hozza, hogy nem tudja elhatárolni saját álláspontját a kozmopolita gondolattól. Nem véletlen, hogy ha egy fél mondat erejéig is, de Klaniczay szinte egyenlőségjelet tesz a nemzeti különbségeknek a kozmopolitizmus és az internacionalizmus szemlé-ében történő feloldása között: „A nemzet ismérvei a szocializmus korában — sőt esetleg már a kapitalizmus viszonyai közt is — kezdenek háttérbe szorulni” — írja. Akarva-akaratlanul az egységvesztés századi korszallam hamis gondolata kisért emögött a megfogalmazás mögött. Nem veszi számba itt az érvelés, hogy a nemzeti különbségek elhalványodásának van egy nép- és népiséggelenes — a kizsákmányoló tőkeosztály fokozott nemzetközi együttműködésén alapuló — útja (hisz a tőke is nemzetközi erő!) s van egy másfajta, népi-jellegű, a dolgozó tömegek mindjobban tudatosodó testvériségén át vezető útja is. Az első út elke-rülhetetlenül összeütközésbe kerül a proletariátusnak az új, kizsákmányolástól mentes kommunista társadalom felépítését célzó nemzeti s egyben nemzetközi érdekeltségű szándékaival, míg a másik út éppen a szociális haladás megvalósí-tásával feltétlenül biztosítja a nemzeti felemelkedést és kiteljesedést sürgető indokolt vágyak maradéktalan végigvitelét is. Klaniczay Tibor nem veszi észre a mesterségesen nivelláló burzsoá kozmopolitizmus s a népi-nemzeti fejlődést egyedül biztosító szocialista internacionalizmus közti döntő különbséget. S ez a gondolati tévedése végső soron tehetetlenné teszi őt, a nemzeti jelleg örök mivoltát védő nézetekkel szemben. Hiszen a nacionalista elfogultságokat csak a proletár nemzetköziség álláspontjáról lehet eredményesen bírálni s ez az inter-nacionalizmus egyben ellene szegül mindenféle kozmopolita gondolatnak is.

Klaniczay Tibor részletesen kifejtett nézetei közül különösen eggyel kíván- nek vitába szállni. Úgy érzem, hogy ez mindennek magyarázatát adja. A magyar irodalomnak a század első negyedében való nemzeti kiteljesedéséről szóló néze-tével. „Nem kétséges, hogy a XX. század első évtizedeinek írói és művészei után kultúránk »magyarabb«, teljesebben nemzeti lett; a magyar etnikumban rejlő sajátosságok, specifikumok felemelése, kiművelése s a művészetben és iroda-lomban való érvényesítése következetesen ekkor valósult meg... Ilyenformán a nemzeti jelleg kiművelése — ha megkésve is — befejezést nyert” — írja. Ez a gondolatmenet teljesen világos: a nemzetivé válás kultúrában már a szo-cialista fejlődés előtt végbement, a születő új, szocialista irodalom tehát eleve nem tehet hozzá semmit annak nemzeti voltához s bizonyos nemzeti sajátos-ságoknak a megőrzése a művészetben csupán ismétléshez vezet.

Ehhez az igencsak vitatható gondolathoz, Klaniczay Tibor, érzésem szerint, a nemzetinek a nacionalistával való egyértelmű felcserélése, illetve azonosítása árán jutott el. Ezt a nézetét ki is fejtí cikkében: „E felfogás jegyében (K. T. itt a vulgáris, metafizikus felfogásra céloz) a nemzettel, hazával kapcsolatos néze-teket aszerint minősítettük patriotizmusnak, vagy nacionalizmusnak, hogy haladó vagy reakciós törekvéseket szolgáltak-e, hogy tetszetek-e nekünk, vagy sem.” (!) Klaniczay okfejtése szerint (s ebben igaza van) a nacionalizmus ideológiai áramlat, amely nem kezelhető erkölcsi kérdésként. A nacionalizmust ki kell ter-jeszteni a polgári nemzet létének egész időtartamára s mozgását történelmi folyamatában kell látni, figyelembe véve azt a tényt, hogy a nacionalizmus a burzsoá nemzetek kialakulásának időpontjában pozitív szerepet tölt be, — később azonban reakcióssá, a társadalmi haladással szembenálló erővé változik. A gon-dolat így helyes és egyet is érthetünk vele.

A burzsoá nemzet történelmében végbemenő társadalmi-szellemi folyama-tokat azonban mégsem lehet annak figyelembevétel nélkül szemlélni, hogy

haladó, vagy reakciós törekvéseket szolgáltak-e. Mert a burzsoá nemzet nem egységes nemzet, keretei között két társadalmi erő, két osztály kerül egymással szöges ellentétbe s a nacionalizmus mellett már a polgári rend korában kialakul és jelen van a proletár nemzetköziség gondolata is. „Két nemzet van minden jelenkori nemzetben — két nemzeti kultúra van minden nemzeti kultúrában” — írja Lenin.

Amennyiben azonban megmaradunk Klaniczay eredeti elképzelése mellett s a nacionalizmust egységesen, az egész burzsoá nemzetre kiterjedően szemléljük — akkor az ő tézisei alapján, a magyar irodalom a XX. század első évtizedeiben az imperialista tartalommal telítődött magyar nacionalizmus alapjár. és segítségével, a nacionalista programnak az irodalomban való kivételével érte el a magyarrá válás legfelső fokát. (?) Mindez roppant paradoxul hangzik s nyilván maga Klaniczay Tibor sem kívánt ilyesmit állítani. Mégis gondolatai logikusan ezt szuggerálják. Következtéseiben tudniillik mindvégig nincs jelen teljes nyíltsággal az a gondolati mag, hogy nemzeti kultúránk, történetének egész időszak alatt, pontosan ott tudott igazán nemzeti és magyar is lenni, ahol s amennyiben az egyetemes társadalmi haladás gondolatát szolgálta.

Persze az igazság megköveteli, hogy elmondjuk, Klaniczay Tibor tanulmányában elemzi azokat a társadalmi-szociális okokat, amelyek a század elején a magyar művészetben és irodalomban olyannyira központi kérdéssé tették a nemzeti problematikát. „Mikor a század elején kibontakozott az ideológiai és politikai küzdelem a polgári átalakulás következetes véghezviteléért, — ezzel teljes összhangban kibontakozott a törekvés az igazi (úri torzításoktól mentes) nemzeti, magyar karakter érvényrejuttatásáért a kultúrában és a művészetben” — írja. Ez a megállapítás igaz, de összevetve a másik — az irodalomnak a század eleji nemzeti jellegű betetőződéséről szóló — nézettel, csak féligazságot mond el. A következetes polgári átalakulás hazánkban ugyanis nem a század elején, hanem végső soron 1945 után a proletariátus vezetésével ment végbe, s mi, nemzeti irodalmunk fejlődését nem akasztjuk meg Adyval és Móriczsal, mint Klaniczay teszi, hanem e nemzeti kulturális fejlődés jogos részesének és továbbfejlesztőjének, új, magasabb szintre emelőjének tartjuk a szocialista magyar irodalmat is, József Attilától kezdve egészen a mai napig.

Mert Klaniczay fejtegetéseiben végig ott kísért annak a hamis gondolatnak a veszélye, hogy a szocialista eszmiségű irodalom nem része a nemzeti kultúrának. Tanulmányának egyik helyén kijelenti, hogy bár Bartókot és József Attilát a művészi nagyság és átfogó erő tekintetében fölé helyezi Kodálynak és Illyés Gyulának, mégis az utóbbi kettő művészetét magyarabbnak érzi. S itt, ezen a ponton lehet tetten érni Klaniczay nagy tévedését, azt tudniillik, hogy a nemzetit és a szocialistát antagonisztikusan szembeállítja egymással. Hiszen ha nem ezt tenné, tudná, hogy éppen azért, mert szocialista, mert internacionalista volt, József Attila egyben a legmagyarabb s legnemzetibb költők egyike.

A nemzet fogalma Klaniczaynál végül is azonos a polgári nemzet fogalmával. Egy helyütt elismeri ugyan, hogy van szocialista nemzet is („a nemzet tartalma többször is átalakul, aszerint, hogy nemesi, polgári, vagy szocialista nemzetről van szó”), következtetései mégis ellentmondanak e megállapításnak s miután a burzsoá nemzet felfogást — helyesen — időszerűtlennek és reakciónak tartja, vele együtt — helytelenül — elveti a szocialista nemzet és a szocialista hazafiság gondolatát is. De vajon a szocializmus nemzetellenes program? Az új társadalom felépítése nem jelenti-e egyben a nemzeti felemelkedés útját is? Válaszul hadd idézzem itt „A burzsoá nacionalizmusról és a szocialista hazafiságról” szóló párttézisek néhány mondatát: „A proletariátus osztályharca, a szocializmus felépítése nemzeti és egyben nemzetközi ügy... Mi különösen büszkék vagyunk a hazánkban folyó szocialista építés nagy eredményeire, amelyek nemzeti felemelkedésünk legnagyobb vívmányai.”

Világos dolog tehát, hogy a nemzeti kiteljesedés nem a szocialista fejlődés előtt s annak ellenében, hanem éppen annak során, annak végigvitele árán tetőződik be, miközben állandóan erősödnek testvéri, internacionális kapcsolataink a többi szocialista országokkal. Miért lenne ez másként a kultúra területén? Hiszen a művészet fejlődési fázisait végső soron és elsődlegesen a társadalom gazdasági alapjában végbemenő változások szabják meg. Klaniczay Tibor viszont a szocialista irodalom korában a nemzeti sajátosságokat ha jelenlévőknek is tartja, de azokat csak elhaló tendenciájukban látja, amelyek végeredményben

sem a műalkotás tartalmának, sem formájának kialakításában nem vesznek részt. „A tartalmában szocialista, formájában nemzeti kultúra” jelszavát — B. Nagy Lászlóval szemben — Klaniczay Tibor azért tekinti szektás és dogmatikus jelszónak, mert az egyáltalán követelményként emlegeti a nemzeti jelleget. B. Nagy László viszont azért bélyegzi dogmatikus álláspontnak, mert az csak a formára nézve tekinti kötelezőnek a jelleget. Merőben más nézőpontról indulnak el, ugyanakkor mindkettőjük részéről azonos a félreértés. „A tartalmában szocialista, formájában nemzeti kultúra” jelszava nem dogmatikus álláspont kifejeződése, pusztán arról van szó, hogy ez a megfogalmazás nem irodalomelméleti kategóriát takar — mint ők ketten gondolják —, hanem a tartalom és forma dialektikáját, filozófiai viszonyát alkalmazza a művészet területére. Ez a meghatározó egyszerűen leszögezi, hogy az új kultúra kialakításában elsődleges szerepe a szocialista eszmeiségnek van, a nemzeti jelleg másodlagos jelentőségű. Világosan kitűnik ebből a proletár internacionalizmus elvének következetes végigvitele. Amennyiben ezt a tételt részleteire bontjuk, akkor a meghatározásban szereplő „nemzeti forma” kifejezést már nem azonosíthatjuk a művészi formával, hiszen a nemzeti sajátosságok természetesen beleszövődnek a műalkotás formájába s tartalmába, egyaránt kihatnak mind a művészi megformálásra, mind a művészi tartalomra, — ahogy erről B. Nagy László tanulmányában több helyütt helyesen ír.

Az internacionális kultúra tehát nem nemzeti jelleg nélküli kultúra. Fejlődése dialektikusan, két irányú mozgás végrehajtása során megy végbe. Az adott nemzeti kulturális alap, a haladó nemzeti hagyományok kiteljesítésében és ugyanakkor sokoldalú kapcsolatok és kölcsönhatások kifejlesztésében a többi szocialista nemzet és a világ összes haladó, szocialista ihletésű művészi alkotásaival. A világnézeti egység, az osztálytartalom az, amely összefűzi s egykor majd egyetemes szintre emeli a kommunizmus internacionális kultúráját. Ilyenformán a jelleg kiművelése az új irodalom számára nem lehet esztétikai öncél, hanem a művészet szocialista-népi elemeinek erősödését kell, hogy szolgálja. A nemzeti sajátosságok mindenkori súlyát és jelentőségét éppen ezért a szocialista eszmeiség, az őssznépi tudat-tartalom fejlődése szabja meg, — országonként és korszakonként változóan —, egészen addig az időpontig, amíg végérvényesen létre nem jön az osztály nélküli társadalom hatalmas és virágzó egyetemes emberi kultúrája.

JUHÁSZ MÁRIA

A helyes általánosítás szükségességéről

A cím jelzi a szándékot: ezek a sorok állásfoglalásnak íródtak abban a vitában, amely Almási Miklós (Mozaikok, Kortárs, 1962. január) és Tamás Attila (Az önkényes általánosítás veszélyei, Élet és Irodalom, 1962. március 10.) között pattant ki. Almási esszéje három fiatal író munkájából: Huszty Tamás regényéből, Kamondy László kisregényéből és drámájából, Moldova György filmnovellájából von le olyan következtetéseket, amelyek, szerinte, tendenciaszerűen jellemzik egész irodalmunkat, vagy annak legalább egy újabb generációját. Kiindulópontja az, hogy a felsorolt alkotások egy fontos közös jegyet mutatnak: érthető és szubjektíve helyes tiltakozást a valóság és a művészet sematikus felfogása ellen, ami azonban a protestálás tartalmi és formai egyoldalúsága és felületessége miatt gyakorlatilag átcsap egy más irányú, *formalista sematizmusba*. Almási azonban állandóan hangsúlyozni igyekszik a szerzők mindenfajta érdemét új problémák körültagogatásában, azok kontúrjainak felvázolásában. Hangja annyira tapintatos, hogy bajos lenne akár egyetlen mondatában is felfedezni a kritikus dorongot, vagy éppen azt a szándékot, mely cenzort követel e merész kísérletezők ellenében.

Éppen ezért lepi meg az olvasót Tamás Attila válaszában indulatossága. Annál is meghökkentőbb ez, mert nem kíséri konkrét elemzés, amely ellenkező eredményekre vezetne. Sőt! A válaszcikkben szerepel például a következő mondat: „Félreértés re essék: nem a homály, az »ismeretlen ismerősök« melletti általános elvi sikraszállás jegyében íródtak e sorok”. Ez köznapai logikával annyit jelent, hogy Tamás Attila szerint is létezik ilyen tendencia, szerinte is hamis az, csak — mond-